

Характарыстычныя антрапонімы ў творах Алеся Асіпенкі

Кулічык Вольга Раманаўна

УА «Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт імя А.С. Пушкіна»

Для творчасці Алеся Асіпенкі характэрныя як вострая зацікаўленасць надзённымі сацыяльнымі праблемамі, так і ўвага да ўнутранага свету персанажаў. Умела перадаць нюансы грамадскага і асабістага жыцця герояў пісьменніку дапамагае тонкае выкарыстанне розных разрадаў антрапонімаў.

Трапіўшы ў мастацкі тэкст, онім значна ўзбагачаецца інфармацыяй. Імя ў мастацкім творы (**паэтонім**) не проста вылучае чалавека як члена соцыуму, а характарызуе, ацэньвае, выражае аўтарскія адносіны да персанажа. Антрапанімікон твораў Алеся Асіпенкі быў апісаны намі з пункту гледжання такога крытэрыя, як ступень **значнасці** (інфарматыўнасці, сэнсавай актыўнасці).

Максімальнай ступенню значнасці характарызуюцца **прамагаваркія антрапонімы**. Яны ярка, прасталінейна акрэсліваюць сутнасць персанажаў, з'яўляючыся свайго роду ярлыкамі, якія прадвызначаюць характар успрымання і ацэнкі героя. Да ліку прамагаваркіх онімаў адносяцца найперш мянушкі персанажаў. Празванні гэтыя характарызуюцца найбольш празрыстай унутранай формай. У першую чаргу гэта найменні, якія акрэсліваюць знешняе аблічча персанажа. Яны нагадваюць партрэт, а дакладней – карыкатуру на героя, у якой на першы план выносіцца самая кідкавая рыса асобы. Прэзентаваць знешнасць чалавека можна праз мянушку-метафару, пабудаваную на аснове падабенства персанажа да пэўнай жывой істоты, напр.: “У іхняй кампаніі верхаводзіў Баранаў, якога за вочы звалі **Бараном**. Ён і праўда нагадваў барана: светлыя валасы віліся колцамі, сінія вочы заўсёды бессэнсоўна глядзелі як бы ў нікуды, а да ўсяго ён быў тупы, але меў сілу і падтрымку Хана” [1, с. 111]. Самую кідкую рысу знешнасці “залатушнага белабрысага падлетка” Яшкі акрэслівае яго мянушка **Альбінос**, а камплекцыю хлопца абмалёўвае характарыстычнае празванне **Бык**.

Ускоснагаваркія імёны пазбаўлены зададзенасці і прасталінейнасці прамагаваркіх онімаў. Антрапонімы гэтага тыпу маюць “зацемненую” ўнутраную форму, для высвятлення якой патрэбны кантэкст, а часам – асэнсаванне зместу ўсяго твора.

Трагічны лёс творча адорных асобаў, якія не могуць жыць, як усе, перадае гаваркое прозвішча **Адзінец**, што належыць персанажам апавядання “Лаўрэат мясцовага конкурсу”. Кантэкст спрыяе раскрыццю ўнутранай формы празвання: “**Мікалая Адзінца** зусім за чалавека не лічылі.

Ён быў не тое што дурнаваты, але дужа дзіўны. Усё нечага шукаў, бадзяючыся па свеце, але навучыўся толькі аднаму – добра іграць на скрыпцы” [1, с. 301]. Пагардліва, здзекліва ставіліся вяскоўцы і да дачкі Мікалая Ганны: *“Які ж гэта чалавек, што толькі і ўмее іграць на скрыпцы ды цымбалах!”* [1, с. 302]. Вяскоўцы, нават муж, які кахаў Ганну, так і не паверылі, што яна ў часы вайны служыла немцам па заданні партызанаў. Адзінота, адасобленасць гераіні ад людзей падкрэсліваецца ў наступным аўтарскім каментары: *“Ганна так і жыве. Адна, як ваўчыца”* [1, с. 310].

У аснове прозвішча **Кротаў**, якое маюць героі рамана “Лабірынты страху”, ляжыць назва жывёлы, што жыве пад зямлёй і ўпотаі прыносіць шкоду чалавеку. У народнай свядомасці захаваліся ўяўленні пра тое, што крот – істота, якая адарвалася ад Бога і служыць нячысціку. Героі рамана – Панкрацій і Глеб **Кротава** – бесчалавечныя, бязлітасныя вінцікі карнай савецкай сістэмы, для якіх *“турэмны наглядчык – работа плёвая, а зарплата добрая, паёк, абмудзіраванне, дзве пары парцянак”* [1, с. 101]. Паводле **Кротава**, *“усе людзі дзеляцца на тых, хто сядзіць, і тых, хто іх вартуе”* [1, с. 101]. Дзеля таго, каб палепшыць жыллёвыя ўмовы і пераехаць з падвальных памяшканняў камунальнай кватэры ў пакоі на верхніх паверхах, Кротаў-старэйшы піша данос на суседзяў. Ахвярамі Кротава-малодшага становяцца сябры і іх сем’і. Такім чынам, прозвішча цалкам адпавядае асобам сваіх носьбітаў, выяўляючы сутнасць герояў.

Ужыванне **імёнаў-рэмінісцэнцый** заснавана на “перанясенні пэўных рыс асобы, названай іменем-арыгіналам, на іншы персанаж, у адносінах да якога наўмысна выкарыстоўваецца імя вобраза-“першакрыніцы” [2, с.11]. У найменні аднаго з найвышэйшых партыйных дзеячаў Беларусі, героя рамана “Лабірынты страху” **Мікіты Леанідавіча**, невыпадкава спалучаюцца імёны самых вядомых савецкіх кіраўнікоў – **Леаніда** Брэжнева і **Мікіты** Хрушчова. **Мікіта Леанідавіч** працягвае традыцыі савецкай партыйнай эліты, замоўчваючы страшныя наступствы Чарнобыльскай катастрофы. Пераймаюцца **Мікітам Леанідавічам** найгоршыя савецкія традыцыі і ў адносінах да творцаў: *“Мікіта Леанідавіч зацята не любіць творчую інтэлігенцыю, пагарджае ёю, абзываючы нядобрымі словамі. Ён амаль нічога не чытаў. Калі і ведаў пэўныя творы, дык толькі па падрыхтаваных памочнікамі даведках, у якіх пераказваўся змест і даваліся рэкамендацыі, на што трэба звярнуць увагу – пахваліць ці, наадварот, пакрытыкаваць нейкія мясціны”* [1, с. 111].

Як бачым, інфармацыйна насычаныя антрапонімы ў кантэксце твораў А. Асіпенкі дапамагаюць стварыць пераканаўчыя мастацкія вобразы, выразіць аўтарскую ацэнку персанажаў, тонка перадаць характар і танальнасць чалавечых узаемаадносін.

Спіс выкарыстанай літаратуры

1. Асіпенка, А. Х. Лабірынты страху : *раман* / А. Х. Асіпенка. – Мінск : Маст. літ., 1992. – 447 с.
2. Рогалев, А. Ф. Ономастика художественных произведений : пособие / А. Ф. Рогалев. – Гомель : Изд-во ГГУ, 2003. – 194 с.